

Nr 28

Lagutskottets betänkande i anledning av motion om översyn av skuldebrevslagen m. m.

Motionen

Yrkande

I motionen 1974:653 av herr Polstam m. fl. (c) hemställs att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t om översyn av gällande lagstiftning, i första hand skuldebrevslagen, med hänsyn till systemet med s. k. factoring.

Motivering

I motionen framhålls att belåning av fakturor, s. k. factoring, är en kreditform som under senare år fått en allt större betydelse. Denna typ av kreditgivning fyller enligt motionärernas uppfattning otvivelaktigt en viktig funktion i vårt näringsliv. Samtidigt påpekar emellertid motionärerna att nuvarande lagregler om överlåtelser av penningfordringar knappast alls är utformade med hänsyn tagen till factoringssystemet.

I detta sammanhang pekar motionärerna särskilt på att en gäldenär kan förbise uppgiften i fakturan om att betalning skall ske till ett factoringföretag och i stället betalar till den som utställt fakturan. I ett sådant fall riskerar gäldenären att behöva betala fakturabeloppet en gång till. Bestämmelserna i 29 § skuldebrevslagen om verkan av betalning till tidigare borgenär utgör enligt motionärernas uppfattning inte ett tillräckligt skydd mot rättsförluster för gäldenär, som på detta sätt av misstag råkar betala sin fakturaskuld direkt till den ursprungliga borgenären. Motionärerna finner det därför väsentligt att högre krav än för närvarande uppställs på tydlighet i meddelandet till gäldenären om verkställd fakturaöverlåtelse. Vidare hävdas i motionen att den nuvarande lagstiftningen i alltför hög grad gynnar långivaren och att detta från konsumentpolitisk synpunkt inte är nöjaktigt. Man bör därför söka få till stånd en mera tidsenlig och tillfredsställande avvägning mellan gäldenärens och långivarens intressen, framhåller motionärerna.

Utskottet har inhämtat utlåtanden över motionen från hovrätten för Övre Norrland, kommerskollegium, konsumentombudsmannen (KO) och kronofogdemyndigheten i Stockholm. På begäran av utskottet har vidare yttrandet avgivits av Sveriges advokatsamfund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges industriförbund och Svenska bankföreningen.

Kollegiet och Industriförbundet har bifogat likalydande yttranden från Finansieringsföretagens förening. Kollegiet har därjämte bifogat yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) samt Svenska sparbanksföreningen.

Skuldebrevslagen

Några bestämmelser om förutsättningarna för och verkningarna av att en fakturafordran överläts eller pantsätts finns inte direkt i lag. Med hänsyn till uttalanden i förarbetena till *lagen (1936:81) om skuldebrev* får emellertid skuldebrevslagens bestämmelser om enkla skuldebrev i stor utsträckning anses vara analogt tillämpliga på sådana penningfordringar. Skuldebrevslagens regler innebär i korthet följande.

Vid enkelt skuldebrev kan gäldenären betala till den ursprunglige borgenären till dess han får vetskap om eller har "skälig anledning misstänka" att överlåtelse av skuldebrevet skett (29 §). Detta innebär att om gäldenären i god tro erlägger betalning till överlåtaren är betalningen gill. I och för sig krävs det inte ett uttryckligt meddelande om överlåtelsen till gäldenären, s. k. *denuntiation*. Det är tillräckligt att det kan styrkas att gäldenären på annat sätt, t. ex. genom hörsägen, fått kunskap om överlåtelsen eller skälig anledning till misstanke att överlåtelse skett. I händelse av tvist åligger dock bevisbördan för att gäldenären vid betalningens erläggande var i ond tro den nye borgenären. En ny innehavare av enkelt skuldebrev bör därför snarast möjligt bevisligen underrätta gäldenären om överlåtelsen. Detta är också i regel en förutsättning för att överlåtelsen skall gälla mot överlåtarens borgenärer (31 §).

Vid berättigad osäkerhet om vem som är rätt borgenär äger gäldenären med befriande verkan deponera beloppet enligt *lagen (1927:56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar*.

Enligt skuldebrevslagen gäller vidare att den som överlåter ett skuldebrev i allmänhet svarar för fordringens giltighet men däremot ej för gäldenärens solvens (9 §). Efter överlåtelse av enkelt skuldebrev äger den nye borgenären ej bättre rätt mot gäldenären än den överlåtaren hade (27 §). Gäldenären kan således mot en ny innehavare göra samma invändningar som mot överlåtaren, t. ex. om ogiltighet eller kvittningsgill motfordran (28 §).

Enligt uttryckligt stadgande är skuldebrevslagens regler om överlåtelse tillämpliga även på pantsättning av skuldebrev (10 §).

Skuldebrevslagens bestämmelser är i det hela dispositiva och kan alltså frångås genom bestämmelser i skuldebrevet. Vid enkelt skuldebrev gäller dessutom som huvudregel att gäldenären har rätt att göra invändningar som har avseende på det rättsförhållande som föranlett skuldebrevets utfärdande, s. k. *causainvändningar* (1 §). Gäldenären kan exempelvis, oaktat det ej framgår av skuldebrevet att detta tillkommit i anledning av en varuleverans, göra gällande att så är fallet och att varan blivit för sent levererad

eller varit felaktig. Denna gäldenärens rätt att invändningsvis åberopa det bakomliggande rättsförhållandet kan emellertid vara inskränkt genom avtal eller avtalsliknande omständigheter. Såvitt gäller konsumentköp är dock enligt 15 § konsumentköplagen (1973:877) köparen inte bunden av s. k. cut-off-klausuler, varigenom köparen avsäger sig rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen.

Factoring

Inledning

Factoring innebär, att en varusäljare överlåter sina fakturafordringar till en finansiär, factorn, eller pantsätter sådana fordringar hos denne. Factoring förekommer i två former, dels sådan factoring vid vilken factorn övertar kreditrisken, dvs. risken att köparen inte betalar på grund av ekonomisk oförmåga, dels sådan factoring vid vilken factorn inte övertar kreditrisken. I intetdera fallet övertar factorn risken för att betalning uteblir på grund av invändning om fel i sålt gods eller liknande. Factoring med övertagande av kreditrisk – ofta kallad *fakturaköp* – är ovanlig i Sverige men är vanligare utomlands och är regel vid internationell factoring, dvs. factoring där varusäljare och varuköpare befinner sig i olika länder.

Factoring utan övertagande av kreditrisk – populärt kallad *fakturabelåning* – brukar karakteriseras såsom en pantsättning av varufordringarna och är den form av finansiering av kundfordringar som kommit att dominera i vårt land.

Ser man på de i Sverige gängse avtalsformulären, finner man emellertid att dessa inte använder pantkonstruktionen konsekvent utan lånar vissa drag från konstruktionen *säkerhetsöverlåtelse*. Framför allt visar sig detta i den text på varusäljarens fakturor, varigenom transaktionen mellan varusäljaren och factorn denuntieras hos varuköparen. Det heter här att varufordringen "överlåtit" till factorn. Avsikten med denna formulering torde vara att utnyttja de fördelar från legitimationssynpunkt som en säkerhetsöverlåtelse anses medföra för borgenären. Man räknar i allmänhet med att en ägare lättare och med större smidighet kan förfoga över egendomen "utåt" än en panthavare. Det är för borgenären enklare att i sådana sammanhang visa upp ett äganderättsförvärv än att ådagalägga panträttens tillvaro och utsträckning. Denna legitimationssynpunkt har av ålder särskilt stor betydelse, om säkerhetsobjektet utgörs av värdepapper eller av fordringsrättigheter i övrigt.

I sammanhanget kan nämnas att det också förekommer att factorn mottar kundfordringar enbart för inkasso. Även i dessa fall sker denuntiation till köparen, därvid fordringen betecknas som överlåten på factorn.

Någon egentlig olägenhet av denna sammanblandning av konstruktionen pantsättning och konstruktionen säkerhetsöverlåtelse torde likväl knappast

uppstå på grund av den starka tendensen i rättspraxis att i de flesta avseenden i förhållandet mellan kreditgivare och kredittagare tillämpa samma regler vare sig parterna valt den ena eller den andra konstruktionen.

Historisk bakgrund och utveckling

Den moderna factoringtekniken utvecklades i USA på 1920- och 1930-talen och introducerades i Europa omkring år 1960. Själva termen factoring är bildad av ordet för kommissionär i anglo-saxiskt lagspråk, nämligen factor. Factoring har utvecklats ur kommissionshandeln som spelade en stor roll i det kommersiella livet från antiken och fram till ungefär mitten av 1800-talet. Redan på 1200-talet förekom det att kommissionärer dels övertog kreditrisker för sålda varor (*delcredereansvar*), dels lämnade sin huvudman korta eller långa krediter mot säkerhet i fordringar och varulager. Med tiden fick kommissionärerna lagstadgad panträtt i kommissionslager och kommissionsfordringar. Till följd av kommissionshandelns kraftiga tillbakagång sedan mitten av 1800-talet blev det emellertid mindre vanligt att kommissionärer lämnade krediter av detta slag. De efterträddes i USA av specialiserade finansiärer. Dessa var särskilt aktiva inom den amerikanska textilbranschen och ägnade sig huvudsakligen åt fakturaköp.

I Europa var det i första hand factoring i form av fakturabelåning som blev efterföljare till en del av kommissionärskrediterna. Denna kreditform togs upp av tyska, österrikiska och franska affärsbanker. Strax före första världskriget kom emellertid ett bakslag. Genom ett beslut av Reichsbank år 1911 stoppades eller bromsades den tyska fakturabelåningen. Beslutet innebar att finansiärer, som belånade fakturor, inte längre skulle få växelkredit i Reichsbank annat än mot särskild säkerhet. Orsaken var bl. a. att bankerna hade svårt att klara hanteringen av den stora mängden fakturor. Det tyska beslutet fick återverkningar i andra europeiska länder. I Sverige beslöt Svenska bankföreningen år 1915 att inte ta upp fakturabelåning på sitt program. Därvid ansågs bl. a. att tvånget att denuntiera köparna för att bereda finansiären sakrättsligt skydd lade avgörande hinder i vägen för fakturabelåning i nämnvärd omfattning.

För Europas del innebar 1960-talet en renässans för factoring, väsentligen influerad av utvecklingen i USA. De nutida post- och bankgirosystemen underlättar avsevärt massinbetalningar till factoringföretagen, lika väl som datatekniken i dess många former medger stordriftsfördelar och möjliggör sådan massbehandling av fakturor, kreditnotor, bokföringsorder och likvider som hör till factoring.

I Sverige introducerades factoring under åren 1963 och 1964, då de första inhemska factoringbolagen bildades. Utvecklingen har sedan dess gått mycket snabbt. Enligt vissa beräkningar belånades i Sverige år 1973 cirka 2 miljoner fakturor med ett sammanlagt värde av cirka 6 000 miljoner kronor. Bankägda eller eljest bankkanknutna factoringbolag svarar i dag för omkring 98 % av

svensk fakturabelåning. I de bankägda factoringföretagen har bankinspektionen insyn.

Nuvarande teknik för fakturabelåning

I det följande lämnas en redogörelse för hur systemet med factoring praktiskt fungerar. Framställningen avser endast den i Sverige dominerande formen av factoring, nämligen factoring utan övertagande av kreditrisk (s. k. fakturabelåning). I ett senare avsnitt behandlas sådan factoring vid vilken factorn övertar kreditrisken (s. k. fakturaköp). Denna finansieringsform förekommer såvitt avser svenska förhållanden i huvudsak vid exportförsäljning.

Factoring är en kombination av finansiell och administrativ service till varusäljaren. *Finansieringsfunktionen* innebär att factoringbolaget belånar det säljande företagets kundfordringar. Varusäljaren får därigenom betalt för sina varor snabbare än om man skulle fakturera på vanligt sätt och vara tvungen att invänta fakturornas förfallodag. Som säkerhet för krediten pantförskrivs kundfordringarna hos factoringbolaget efter hand som de uppkommer. Enligt factoringavtalet är fakturornas belåningsvärde vanligen bestämd till 80 % av fakturabeloppet inklusive moms. *Den administrativa funktionen* innebär att factoringbolaget övertar hanteringen av varusäljarens kundfakturer, bl. a. reskontrabokföring av fakturer och kreditnotor, kundstatistik, underlag för likviditetsbudget m. m.

Genom att både faktura- och betalningsströmmarna passerar factoringbolaget kan detta fortlöpande anpassa kreditbeloppet dels till de utestående fordringarnas belåningsvärde, dels till den limit (högsta lånebelopp), som är avtalad med respektive varusäljare. Karakteristiskt för fakturabelåning är att säkerheten inte består av enstaka fakturer utan av ett flöde av fakturer, vilkas belåningsvärde ständigt ändras genom likvider och nya fakturer. Så snart en faktura är betald, faller den bort ur säkerhetsportföljen. Nya fakturer fyller successivt de betaladas plats i en kollektiv fakturasäkerhet för factoringkrediten.

I Sverige är förloppet vid belåning av fakturafordringar i stort sett följande:

1. Originalfaktura jämte erforderligt antal kopior skickas i vanlig ordning från säljaren till köparna, som i fakturatexten meddelas (denuntieras) att fordringen överlåtits på factoringbolaget och att likvid således skall erläggas direkt till detta.

2. Överlåtelsehandling, där överlåtna fakturer specificeras med fakturanummer, insänds jämte fakturakopior till factoringbolaget, vanligen en gång per vecka. Varje faktura måste i regel innehålla uppgifter om kundnummer som kan användas i factoringföretagets databehandling. Det innebär att varusäljaren måste lägga upp ett kundregister med sådana nummer.

3. Köparna betalar efter hand som förfallodag inträder till factoringbolaget i stället för till säljaren.

4. Hos factoringbolaget körs fakturorna i en datamaskin en gång per vecka, varefter utbetalning sker samtidigt som säljaren får en kontoupställning och en uppdaterad reskontra över kunderna i enlighet med vad som anges vid punkt 5 nedan.

5. Säljaren erhåller varje vecka från factoringbolaget en saldolista, redigerad per köpare. I denna redovisas bl. a.

- a) fakturor och kreditnotor, som tillkommit under perioden,
- b) oregrerade fakturor och kreditnotor från tidigare perioder,
- c) restbelopp på fakturor som ej helt reglerats,
- d) inkomna likvider,
- e) godkända kassarabatter,
- f) säljarens totalt utestående kundfordringar,
- g) utsända kravbrev,
- h) statistik i form av periodens debiteringar och krediteringar,
- i) försäljning från årets början.

6. Kravbrev utsänds av factoringbolaget enligt överenskommelse med säljaren. Säljaren erhåller periodiskt en lista över obetalda fakturor, som överstiger en viss ålder. Han bereds möjlighet att ingripa i kravrutinen och exempelvis begära att ett ärende skall vila, t. ex. på grund av förhandlingar med köparen, eller att beloppet skall återdebiteras. Säljaren kan också instruera factoringbolaget att överlämna vissa ärenden till inkassobyrå, exempelvis efter viss tids dröjsmål med betalning av förfallet belopp. Allmänt gäller att om en faktura kvarstår obetald viss tid efter förfalldagen, t. ex. 45 dagar, skall den utgå ur kreditunderlaget. Den slutliga indrivningen av en sådan fordran blir helt och hållet säljarens angelägenhet.

Säljarens kostnader för factoring utgörs av räntekostnad och provision. För sin kreditgivning debiterar factoringbolagen en ränta på utnyttjat belopp som ligger 3,5–4 procent högre än gällande riksbanksdiskonto. Räntan beräknas på det dag för dag utnyttjade kreditbeloppet. För sitt arbete med reskontrabokföring, påminnelserutiner, statistik m. m. uttar factoringbolagen en avgift i form av provision. Provisionssatsens storlek beror på vilka åtaganden som ingår och på reskontrans och faktureringens utseende (kundantal, fakturornas genomsnittstorlek o. d.). Avgiften brukar i de flesta fall ligga mellan 0,5–1,5 procent av fakturabeloppet. Denna kostnad bör ställas mot de besparingar säljaren gör genom att avlastas motsvarande arbete.

Fakturaköp

Fakturaköp är av speciell betydelse vid export, då risken för kundförluster kan vara svårbedömbär. Särskilt mindre och medelstora företag, som saknar egna exportavdelningar och därtill knutna utlandsspecialister, är vid exportförsäljning ofta betjänta av kreditförsäkring av kundfordringarna. Vid *exportfactoring* sammanförs därför vanligen finansierings- och delcredere-

funktionerna. Factoringbolaget har därvid inte direkt kontakt med den utländske köpare på vilken den övertagna fakturan är utställd. De svenska factoringbolagen är nämligen anslutna till internationella factoringkedjor och det medför att fakturan överläts till ett factoringbolag i köparlandet. Det utländska factoringbolaget övertar därmed både fordran och risk. Valutarisken ligger dock kvar på den svenske säljaren.

Vid internationell factoring sker således en organiserad samverkan mellan ett factoringorgan i exportlandet (exportfactorn) och ett i importlandet (importfactorn). Arbetsfördelningen innebär närmare bestämt, att exportfactorn fungerar bl. a. som insamlingsgrossist i fakturafordringar med en strävan att harmonisera eller eliminera olikheterna i de många exportörernas skiftande administrativa rutiner. Exportfactorn tjänstgör därvid som dataterminal för de övertagna exportfakturafordringarna och vidarebefordrar data om dem till importfactorerna i de olika importländerna. Respektive importfactor svarar för mottagning av likviderna från köparna i importlandet och remitterar likviderna till exportfactorn, som därmed får tillbaka sina pengar.

Förhållandet till företagsinteckning

I vissa situationer kan factoringssystemet ge upphov till en kollision mellan panträtt och företagsinteckning. Problem av detta slag uppstår när varusäljaren, utöver den primärkredit han erhåller av factorn, skaffar sig sekundärkredit hos en annan kreditgivare mot säkerhet i sina utestående varufordringar och i det flöde av betalningar, som härrör från dessa. I praktiken får varusäljaren i allmänhet denna kredit av en factorn närstående bank mot säkerhet i form av företagsinteckning.

Företagsinteckning gäller i näringsidkarens lösa egendom i den mån denna hör till den intecknade verksamheten och är att hänföra till de slag av egendom som uppräknas i 4 § *lagen (1966:454) om företagsinteckning*. Bl. a. omfattar företagsinteckningen fordran på köpeskilling för sålda varor. Om en sådan varufordran överläts, upphör företagsinteckningen att gälla i denna. Om åter varufordringen pantsätts, upphör inte företagsinteckningen att gälla i denna, men panthavaren får enligt 4 och 5 §§ *förmånsrättslagen (1970:979)* företräde framför innehavaren av företagsinteckningen, så länge panträtten består. Upphör panträtten att gälla, återfår företagsinteckningen sin företrädesställning. Om det finns ett överhypotek hos factorn, står detta hela tiden till inteckningshavarens förfogande.

Eftersom kundfordringar ingår i underlaget för företagsinteckning medför således factoringarrangemanget, att i ett slag en kanske betydande del av företagsinteckningens objekt undandras företagsinteckningshavaren.

Lagstiftningen om företagsinteckning är f. n. föremål för översyn. I direktiven för utredningen (se riksdagsberättelsen år 1973 Ju:58) har den här berörda frågan tagits upp. Det uttalas sålunda mot bakgrund av factoring-

tekniken att utredningen bör överväga i vad mån kundfordringar som överlåtit på finansieringsföretaget bör omfattas av företagsinteckning i detta eller i det företag som erhållit factoringkrediten.

Återvinning och kvittning i konkurs

Factoringtekniken kan i vissa situationer medföra komplikationer vid tillämpningen av reglerna om återvinning och kvittning i konkurs. I sitt år 1970 framlagda förslag till nya regler om bl. a. återvinning och kvittning har lagberedningen diskuterat, huruvida vid regleringen av återvinning av säkerhetsställelse en särskild undantagsregel bör införas med tanke på factoring. Detta har emellertid ej ansetts motiverat. Enligt förslaget förordas vidare att kvittningsförbudet i konkurslagen ändras på ett sätt som torde komma att medföra att de problem som factoringtekniken i detta hänseende f. n. kan ge upphov till skulle minska avsevärt (se SOU 1970:75 Utsökningsrätt X ss. 156 f. och 190 f.).

Remissyttrandena

Motionsförslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av *KO, kronofogdemyndigheten i Stockholm, handelskammaren i Göteborg–Västsvenska handelskammaren* och *Köpmannaförbundet*. Från mera allmänna utgångspunkter förordar *kommerskollegium* och *Sparbanksföreningen* en översyn av de frågor som sammanhänger med factoringssystemet. Övriga åtta remissinstanser har avstyrkt motionen.

De remissinstanser som är positiva till motionsförslaget anser att 29 § skuldebrevslagen i sin nuvarande avfattning kan medföra sådana problem för köparna som påtalas i motionen eller att i vart fall factoringssystemets snabba utveckling gör det motiverat att hithörande frågor blir föremål för närmare utredning.

KO pekar till en början på att factoring är en finansieringsform som torde ha sin största betydelse näringsidkare emellan. *KO* saknar kännedom om i vilken utsträckning fordringar mot enskilda konsumenter belånas på detta sätt. I den mån detta förekommer, anser *KO* följande synpunkter vara värda att beakta. För den enskilde konsumenten framstår det som naturligt att betala till sin ursprunglige kontrahent. En köpare torde räkna med att han alltid med för honom befriande verkan kan betala till säljaren. Det är därför otillfredsställande om rättsförluster för den enskilde kan uppkomma på grund av att köpare inte uppmärksammar eller förstår innebörden av att säljaren överlåtit sin fordran på annan. Enligt 29 § skuldebrevslagen äger en gäldenär som i god tro betalar till den ursprunglige borgenären återbeta betalningen gentemot den nya borgenären. Är gäldenären däremot i ond tro, dvs. visste eller hade han skälig anledning misstänka att fordran över-

låtits, får han inte återropa en sådan betalning. Har en enskild köpare t. ex. genom en stämpel på fakturan underrättats om att fordran överlåtits, torde han med skuldebrevslagens nuvarande regler ha svårt att i en process göra gällande att han varit i god tro om han erlagt likvid direkt till säljaren. Köparen kan då som motionärerna framhållit bli tvungen att betala två gånger. Detta måste i de fall då köparen inte uppmärksammat en överlåtelsemening eller inte förstått innebörden därav anses otillfredsställande. För att en överlåtelse skall få återropas mot en enskild konsument som gäldenär bör enligt KO krävas att konsumenten underrättas om överlåtelsen på ett sätt som kan anses tillfredsställande. Han bör få kännedom inte bara om att överlåtelse skett utan också om rättsverkningarna av överlåtelsen. Underrättelsen bör vara tydlig och lättbegriplig och helst ske i särskild handling. Sker underrättelsen genom påskrift eller påstämpling på annan handling, t. ex. faktura, bör denna placeras på iögonenfallande plats. Uppgifter som kan vilseleda gäldenären och föranleda en felaktig betalning bör inte få förekomma. Exempelvis bör på faktura som överlåtits inte få förekomma uppgift om säljarens postgiro eller bankgiro. Krav på så tydlig underrättelse om överlåtelse som här skisserats torde inte kunna härledas ur 29 § skuldebrevslagen. Det synes därför finnas skäl till en översyn av paragrafen på ifrågavarande punkt. Sett från renodlad konsumentsynpunkt kan hävdas att det vore önskvärt att skälig anledning till misstanke om överlåtelse inte skulle konstituera ond tro hos gäldenären. Att kräva full vetskap om överlåtelse för att den enskilde gäldenärens goda tro skall brytas skulle innebära ett ökat konsumentskydd.

I yttrandet från *kronofogdemyndigheten i Stockholm* tas de problem upp som sammanhänger med diskontering av avbetalningskontrakt. Från de synpunkter myndigheten har att företräda förekommer överlåtelser av kundfordringar så gott som uteslutande i fråga om avbetalningskontrakt. Under år 1973 inkom till myndigheten 24 747 enskilda mål, varav 2 922 utgjordes av mål om återtagning enligt lagen (1915:219) om avbetalningsköp. Av återtagningssmålen, i vilka avbetalningskontraktet tjänar som exekutionsurkund, beräknas över hälften vara ingivna av finansieringsföretag, som övertagit rättigheterna enligt kontraktet från säljaren. Även i för verkställighet ingivna lagsökningsmål, som grundar sig på avbetalningskontrakt, förekommer sådana överlåtelser, fast i långt mindre utsträckning. Såvitt kunnat utrönas, har myndigheten i sin verksamhet hittills inte haft något fall i vilket gäldenären har gjort gällande att han felaktigt betalat till säljaren på grund av att han inte observerat överlåtelsen. Trots detta är det givetvis i praktiken möjligt att, som motionärerna anför, många exempel kan ges på att räkningar fått betalas två gånger av sådana skäl. Ett botemedel härför kan, som motionärerna anvisar, vara att uppställa vissa formkrav i fråga om underrättelsen om ny betalningsmottagare. Det kan t. ex. föreskrivas att underrättelsen skall vara skriftlig, att den skall delges den betalningsskyldige, att den skall tydligt ange den nye betalningsmottagaren samt – eventuellt – att den skall

visa att den är godkänd av närmast föregående överlåtare av fordran eller rättighet.

Handelskammaren i Göteborg–Västsvenska handelskammaren finner det rimligt att en översyn av gällande lagstiftning som berör factoring kommer till stånd, även om det kan förutsättas att en del av de misshälligheter motionärerna påtalat skulle komma att bortfalla i och med att factoring-begreppet blir mera känt och praktiskt inarbetat. De problem som sammanhänger med en direkt ändring av skuldebrevslagens 29 § är i och för sig invecklade och fordrar ett synnerligen noggrant övervägande. Handelskammaren har emellertid icke något att invända mot att en sådan översyn, som påyrkats i motionen, genomförs.

Köpmannaförbundet ansluter sig till vad som anförts i motionen. Det synes förbundet vara riktigt att man i första hand bör utreda, om man genom lagstiftning kan utöka gäldenärens skydd i samband med fakturaöverlåtelser. Det är även förbundets uppfattning att det förekommer fall där gäldenär kan tänkas få betala samma räkning två gånger då det senare visar sig att fakturaöverlåtelse skett.

Såsom angivits ovan förordar några remissinstanser från mera allmänna utgångspunkter en översyn av de frågor som aktualiseras i motionen. I yttrandet från *kommerskollegium* anförds sålunda, att enligt kollegiets mening 29 § skuldebrevslagen i allmänhet innebär en rimlig avvägning mellan de intressen som finns hos gäldenären och den till vilken ett skuldebrev överlåtit. De krav som kan ställas på skydd för gäldenären mot att han tvingas erlagga betalning mer än en gång synes i normalfallet vara tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt. Med hänsyn till rådande branschutym torde vidare den av motionärerna påtalade risken för att en köpare kan tvingas betala två gånger vara mycket liten även i samband med factoring. Kollegiet vill ändock inte helt utesluta att systemet med fakturabelåning hos factoringföretag kan medföra problem av det slag motionärerna påtalat. Med systemets snabba utbredning torde allt fler nya köpkategorier komma i kontakt med det. Samtidigt torde många av de köp där fakturan belånas på detta sätt vara sådana där det sedan länge uppfattats som naturligt för köparen att betala direkt till säljaren. Det kan därför ifrågasättas om inte särskilt stränga krav bör ställas på meddelande om överlåtelse av faktura till factoringföretag. Utformningen av striktare regler härvidlag torde emellertid kunna överlåtas åt branschen själv. Allmänt gäller att factoringssystemet snabbt fått en allt större betydelse. Även om just de motiv som framförts i motionen enligt kollegiets mening knappast utgör tillräckliga skäl för ändring av skuldebrevslagen, vill kollegiet därför från mera allmänna utgångspunkter förorda en allmän översyn av denna belåningsform för att erhålla underlag för en eventuell rättslig reglering.

Sparbanksföreningen förklarar sig visserligen inte ha några negativa erfarenheter av i motionen angivet slag av den factoringverksamhet som bedrivs inom sparbankssektorn genom Sparbankernas bank AB. Föreningen

kan dock instämma i att det på 29 § skuldebrevslagen grundade rättsläget i vad avser belåning av fakturafordringar är oklart och kan innefatta vissa icke oväsentliga risker för rättsförluster. Föreningen vill därför icke motsätta sig motionärernas förslag att genom översyn av gällande lagstiftning, i första hand skuldebrevslagen, få till stånd en avvägning mellan kundens och långivarens intressen, som är mera tidsenlig och tillfredsställande än den nuvarande. Det må emellertid anmärkas att Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges jordbrukskassaförbund i en gemensam skrivelse till Konungen den 7 januari 1974 hemställt att Kungl. Maj:t måtte vidta åtgärder i syfte att åstadkomma en tidsenlig lagstiftning om pant i lös egendom och borgen. I denna skrivelse berörs bl. a. vissa oklara rättsfrågor rörande pantsättning av fordringsrätter och den ovisshet om rättsläget i en del frågor, som i samband med tillkomsten av factoringtekniken visat sig ha praktisk betydelse. Med hänsyn härtill synes det föreningen mest naturligt att, om organisationernas framställning leder till en utredning, den av motionärerna berörda frågan upptages till prövning i en samlad översyn av rättssystemet kring pantsättning av lös egendom.

De remissinstanser som avstyrker motionen hänvisar till att den risk för dubbelbetalning, som påtalas i motionen, är ytterst liten till följd av bl. a. de normer som i sådana fall tillämpas av de svenska factoringbolagen. Det framhålls vidare att det är ovanligt att fakturor på privatpersoner överläts på factoringbolag.

Finansieringsföretagens förening framhåller beträffande förfarandet vid fakturabelåning att överlåtelsetexten jämte factorns betalningsadress (gironummer) normalt ingår i fakturans tryckta text. Vidare är som regel säljarens betalningsadress makulerad eller utelämnad på fakturan. Påstämpling av överlåtelsetext förekommer endast i undantagsfall, t. ex. i början av ett factoringssamarbete då en säljare önskar slippa makulera återstoden av en blankettupplaga. Om en överlåten faktura felaktigt har betalats till säljaren, innebär detta i normalfallet blott att säljaren genom en s. k. bokföringsorder underrättar factorn om betalningen. Den betalda fakturan faller då bort som säkerhet och fakturaportföljens belåningsvärde minskas med 80 % av den felbetalda fakturans belopp. Andra fakturor i säljarens fakturastock tjänar sedan som säkerhet för factoringkrediten, och köparen, som betalade den överlåtna fakturan till säljaren, riskerar inga nya krav på fakturan.

Endast vid säljarens konkurs kan i undantagsfall factorns engagemang råka i farozonen. Konkursfrekvensen för samtliga svenska företag av de kategorier som kan komma i fråga för fakturabelåning är emellertid enligt vissa utredningar mindre än 8 % av antalet företag. I mer än 90 % av fallen leder således en felbetalning inte till minsta risk för en felbetalande köpare och inte heller för factorn. I fråga om felbetalda fakturor tillämpar vidare de bankägda eller eljest bankanknutna factoringbolagen följande kutymer:

1. Om säljarens betalningsadress inte är utelämnad eller makulerad på fakturan avstår man normalt från krav om en kund oavsiktligt har betalat

till säljaren.

2. I den mån en privatperson i undantagsfall är köpare åtnjuter denne särskilt välvillig behandling i fråga om godtrosskydd.

Sammanfattningsvis kan sålunda anges att för att en köpare i realiteten skall riskera att behöva betala en faktura två gånger förutsätts följande kombination av ovanliga sammanträffanden:

1. att köparen har betalat till säljaren trots att
 - a) säljarens gironummer är makulerat eller utelämnat,
 - b) factornas gironummer är tydligt angivet och ingen annan betalningsadress finns på fakturan,
 - c) en tydlig överlåtelse-text är tryckt eller stämplat på fakturan,
2. att säljaren har försatts i konkurs,
3. att pantsatt fakturastock och övriga tillgångar i konkursboet inte räcker till för att täcka factornas fordringar.

Föreningen vill också peka på att factoringbolagen i princip endast belånar sådana fakturafordringar som uppstår vid handelsköp, dvs. mellan företag eller enskilda näringsidkare. Factoring är således ingen konsumtionskredit. Mot bakgrund av det anförda kan föreningen inte finna annat än att skuldebrevslagens här ifrågavarande bestämmelser väl fyller sin funktion att skydda gäldenären, varför enligt föreningens mening någon anledning att se över reglerna ej synes föreligga.

Hovrätten för Övre Norrland instämmer i motionärernas uttalande om att nuvarande lagregler knappast alls utformats med factoringssystemet i sikte. Därifrån till det i motionen gjorda påståendet, att lagen i alltför hög grad står på långivarens/den nye borgenärens sida, synes dock steget vara långt. Såsom motionärerna själva framhåller kan dock den möjlighet som finns för säljaren/borgenären att överlåta sin fordran under olyckliga omständigheter medföra risk också för den nye borgenären/långivaren att förlora det belopp det gäller. Den avvägning av här motsatta intressen som skett i nu gällande lagstiftning synes både rimlig och välgrundad, och det synes inte gärna kunna komma i fråga att genom ändringar i skuldebrevslagen söka övervältra riskerna på allenast den ena parten. Enligt hovrättens mening saknas därför grundad anledning att med tanke på factoringssystemet begära en översyn av skuldebrevslagen. Även om det sålunda enligt hovrättens mening saknas anledning att revidera de principiella grunder, varpå gällande rätt bygger i fråga om överlåtelse av fordran, vill hovrätten inte utesluta möjligheten av att det kan finnas ett behov av en specialreglering med tanke på just factoringssystemet. Huruvida ett sådant behov föreligger undandrar sig hovrättens bedömning; hovrätten har i sin dömande verksamhet inte mött problemet. Det bör emellertid beaktas att om borgenären/säljaren efter överlåtelse av sin fordran på köpeskillingen mottar betalning och tillgodogör sig den, kan han ådraga sig både återbetalningsskyldighet och straffrättsligt ansvar. Förfarandet kan vara att bedöma som bedrägeri eller olovligt förfogande. Detta förhållande torde vara ägnat att avhålla

borgenär från att mottaga betalning i dylika situationer och sålunda även att skydda gäldenären/köparen för förlust på grund av dubbelbetalning. Det är dock inte otänkbart att trots detta factoringsystemet ger anledning till otillfredsställande konsekvenser, som bör undanröjas. Det kan vara möjligt att i det praktiska livet kraven på köparens goda tro vid överlåtelse av fordran ställs väl högt. Det kan sålunda tänkas att en köpare till följd av ett förbiseende eller ett misstag betalar till säljaren trots att fordringen överlåtits och att han, i tvivel om bärkraften av sin goda tro, ser sig föranlåten att erlægga betalning för sin skuld också till förvärvaren av fordringen. Såsom motionärerna uttalat skulle i så fall det väsentliga vara att ställa högre krav än för närvarande på meddelandet till köparen om fakturaöverlåtelsen. Under de senaste åren har tagits en rad initiativ i syfte att tillgodose det behov av ökat skydd för konsumenterna i olika hänseenden som utvecklingen anses ha medfört. På förmögenhetsrättens område har flera nya lagar kommit till, och aktuella problem som berör förhållandet mellan företagare och konsumenter men ännu inte vunnit sin lösning är föremål för särskilda utredningar. Härvid har också uppmärksammats de nya former för konsumtionskredit som vunnit utbredning på marknaden. Självfallet har också factoringsystemet i det sammanhanget kommit i blickpunkten. Konsumtionskreditutredningen har sålunda i sitt betänkande Konsumtionskrediter i Sverige (SOU 1966:42 s. 68) anlagt vissa synpunkter på factoringverksamheten men har icke behandlat de frågor som aktualiserats i motionen. Av intresse i detta sammanhang är kreditköpkommitténs utredning angående den rättsliga regleringen av avbetalningsköp och andra former av konsumtionskredit. I direktiven (1972 års riksdagsberättelse Ju:53) uttalas att de nya former för konsumtionskredit som har vunnit utbredning på marknaden motiverar en utredning med sikte på att utröna vad man kan göra för att förstärka konsumentens ställning. Vidare uttalas att de sakkunniga bör skaffa sig en allmän överblick över de olika finansieringssystem som f. n. förekommer på marknaden och att de bör överväga vilka lagstiftningsåtgärder som behövs vidtagas för att få till stånd en lämplig avvägning mellan parterna och tillförsäkra köparen/kredittagaren ett tillfredsställande skydd. I direktiven uppmärksammades också de oförmånliga konsekvenser som kan drabba köparen i fall då säljaren, sedan ett avtal om kreditköp har träffats, överlåter sina rättigheter mot köparen på tredje man. Vad som här närmast åsyftades var sådana överlåtelser eller avtalsklausuler som innebär att köparens rätt till invändningar mot den som övertar säljarens rättigheter enligt kontraktet begränsas. Sist berörda frågor har emellertid nu fått sin lösning i den nya konsumentköplagen (1973:877). Såsom tidigare har anförts har konsumtionskreditutredningen icke särskilt behandlat de frågor som aktualiserats i motionen. Inte heller i förarbetena till konsumentköplagen har factoringverksamheten speciellt omnämnts, oaktat olika kreditformer där tagits upp till behandling. Varken konsumtionskreditutredningens betänkande eller nyssnämnda förarbeten ger sålunda vägledning för bedömningen

av behovet av särskild rättslig reglering av denna verksamhet. Det är icke möjligt för hovrätten att göra något uttalande i denna fråga, men hovrätten föreställer sig att besked härom ges av övriga remissinstanser. Skulle det visa sig att en specialreglering i syfte att förebygga otillfredsställande konsekvenser av factoringsystemet är av behovet påkallad, synes det hovrätten som om härav föranledd utredning lämpligen borde anförtros kreditköpkommittén som enligt sina direktiv har att överväga lagstiftningsåtgärder på närliggande områden.

Advokatsamfundet framhåller att de i Sverige verksamma factoringföretagen vanligtvis har anknytning till landets affärsbanker och att detta utgör en viss garanti för att det samarbete som etableras mellan den enskilde företagaren och factoringföretaget sker under seriösa former och föregås av sedvanlig bedömning av kreditvärdigheten. De företag som anlitar factoringföretagen är till större delen sådana som säljer varor och tjänster till andra företag och sålunda endast undantagsvis till privatpersoner. Omsättningsmässigt rekryteras företagen från ett mellanskikt av företagare. Samfundet delar motionärernas uppfattning att det finns fullgoda skäl att vid överlåtelse av fakturafordran kräva att en klar och tydlig anvisning lämnas om att överlåtelse skett och om betalningssättet. Det torde emellertid vara förenat med svårigheter att genom lagregler i detalj lämna anvisning om hur en rättsligt godtagbar överlåtelseklausul skall vara utformad. Det måste därför närmast ankomma på rättstillämpningen att vid prövning av om gäldenär handlat i god tro då betalning skett till fel borgenär uppställa de gränser för krav på tydlighet som skall krävas. Nuvarande lagstiftning lär inte utgöra något hinder för domstolarna att ställa så stora krav på formerna för denuntiation att varje tveksamhet hos gäldenären undviks. Samfundet vill inte ifrågasätta motionärernas uppgifter att rättsförluster för såväl enskilda kunder som företag kan ha förekommit och att det även finns fall som framstår som stötande med hänsyn till denuntiationens bristfälliga utformning i det enskilda fallet. Enligt samfundets erfarenhet rör det sig emellertid om relativt sällsynta undantagsfall. På grund härav men framför allt med hänsyn till att factoring endast undantagsvis berör den enskilde konsumentens rätt förefaller en översyn av skuldebrevslagens regler föranledd endast av factoringsystemets användning knappast motiverad.

Med hänvisning till vad i yttrandet från Finansieringsföretagens förening anförts om att "faregraden" vid felbetalning av överlåten faktura är mycket liten, anser *Industriförbundet* att en översyn av skuldebrevslagen inte är motiverad på de av motionärerna anförda skälen.

Enligt vad *Bankföreningen* inhämtat köper eller belånar factoringföretagen regelmässigt inte fakturafordringar på privatpersoner. Bankföreningen har vidare inhämtat att det endast i mycket sällsynta undantagsfall förekommer att en gäldenär på grund av de i motionen anförda skälen riskerar att behöva betala en faktura två gånger. Enligt bankföreningens mening föreligger därför inte skäl för ändring i skuldebrevslagen eller annan lagstiftning i de hän-

seenden som berörs i motionen.

Stockholms handelskammare framhåller att den risk för dubbelbetalning, som föranlett motionen, visserligen inte helt kan uteslutas, men att risken i praktiken är försvinnande liten. För att fall av dubbelbetalning skall inträffa krävs en serie olyckliga omständigheter. Att dessa omständigheter skulle inträffa samtidigt torde enligt vad handelskammaren inhämtat vara ytterst sällsynt. Handelskammaren pekar i detta sammanhang också på att det är mycket ovanligt att de fakturor som överläts på factoringbolag är utställda på privatpersoner. Systemet med factoring används i princip endast för fakturafordringar som uppstår vid handelsköp, understryker handelskammaren.

Även såvitt *Skånes handelskammare* kan bedöma, måste den av motionärerna redovisade situationen med dubbelbetalning uppkomma utomordentligt sällan. Sålunda ligger det också med den utformning som 29 § skuldebrevslagen i dag har i factoringbolagets eget intresse att tillse att gäldenären blir underrättad om överlåtelsen respektive pantsättningen på ett klart och entydigt sätt. Det lär normalt också vara så att endast factoringbolagets postgiro- eller bankgironummer finns angivna på fakturan. För att en felaktig betalning till leverantören skall medföra rättsförlust för gäldenären fordras vidare att leverantören råkar på obestånd innan gäldenären återfått vad han betalt till denne. Detta begränsar självfallet ytterligare antalet fall då det av motionärerna berörda problemet aktualiseras. Mot bakgrund härav anser handelskammaren att vad som anförs i motionen inte motiverar den begärda översynen av gällande lagstiftning. Med hänsyn till pågående arbete på en ny aktiebolagslag och en ny bokföringslag finner handelskammaren inte heller från andra synpunkter en översyn i enlighet med motionärernas förslag påkallad.

I yttrandet från *SHIO* betonas att den ifrågavarande kreditgivningen fyller ett viktigt behov i näringslivet. Inte minst för de mindre företagen utgör kundfordringarna den största tillgången. Enligt organisationens mening synes 29 § skuldebrevslagen inte böra ändras. De principer som där fastslås ligger till grund för all kreditgivning, ej blott i Sverige utan även i många andra länder. Reglerna är väl förankrade i rättsmedvetandet. Beträffande funktionen av factoringssystemet ställer sig många företagare däremot ivakande, de önskar klara och enhetliga regler. Från företagarkåll har den åsikten framförts att fakturautställaren redan vid utskriften av fakturaoriginalet bör påföra det en enkel och väl synlig text. Denna skall uppmana gäldenären att blott betala till factoringbolaget. Factoringbolaget bör inte få mottaga uppdrag utan att fakturaoriginalet är försett med dylik text. Som alternativt förslag vid factoring har anförts, att blott factoringbolaget bör få utställa fakturor samt därvid ange vilket företag som begärt factoring. Sammanfattningsvis synes uppfattningen bland organisationens medlemmar vara den, att det smidiga factoringssystemet bör bibehållas men att klara och entydiga regler bör utformas samt att 29 § skuldebrevslagen till sitt innehåll inte bör ändras.

Utskottet

Efter förebild i amerikanskt kreditväsen infördes i Sverige under 1960-talet den nya kreditform för näringslivet som kallas *factoring*. Verksamheten bedrivs av särskilda factoringbolag. Dessa lämnar rörelsekredit åt näringsidkare mot säkerhet i låntagarens fakturafordringar. Härigenom får näringsidkaren snabbare betalt för sina kundfordringar än om fakturering skulle ske på vanligt sätt. I samband med kreditgivningen övertar factoringbolaget också hanteringen av näringsidkarens kundfakturer, såsom mottagning av likvider, reskontrabokföring, statistisk analys, solvensbevakning, krav- och påminnelserutiner m. m. Factoring innefattar således såväl finansiell som administrativ service från kreditgivarens sida.

Såsom framgår av den föregående framställningen finns det två olika former av factoring, nämligen dels *fakturabelåning* – vilken är den typ som används mest i vårt land – dels *fakturaköp*. Skillnaden mellan dessa båda former av factoring gäller främst delcrederefunktionen. Vid fakturabelåning ligger således kreditrisken kvar hos säljarföretaget, medan vid fakturaköp kreditrisken övertas av factoringbolaget. Karakteristiskt för factoring är i båda fallen att creditsäkerheten utgörs av en kollektiv säkerhetsportfölj, bestående av de successivt uppkommande kundfordringarna och det flöde av betalningar som härrör från dessa. Det är framför allt modern datateknik som gjort det möjligt att factoring blivit ett nytt och snabbt växande arbetsfält för kreditinstituten.

För att pantsättningen av fakturafordringarna skall gälla mot säljarföretagets borgenärer är det nödvändigt att varuköparna underrättas, denuntieras, om pantsättningen av säljaren eller factoringbolaget. Detta sker vid factoring genom att säljaren på varje faktura aviserar att fordringen är överlåten på factoringbolaget och att likvid skall erläggas till detta. Den legala grunden för denuntiationskravet utgörs den i 31 § *skuldebrevslagen (1936:81)* givna regeln angående förutsättningarna för sakrättsligt skydd vid överlåtelse av enkla skuldebrev. Skuldebrevslagen avsågs nämligen vid sin tillkomst få analogisk tillämpning utanför skuldebrevsområdet, och detta motivuttalande har också vunnit efterföljd i rättspraxis. På liknande sätt får därför frågan om det rättsskydd, som bör tillkomma varuköpare som oaktat factoringavtalet erlägger betalning till varusäljaren, bedömas med ledning av bestämmelsen i 29 § *skuldebrevslagen*. Enligt detta stadgande kan gäldenären med befriande verkan betala till den ursprunglige borgenären till dess han får vetskap om eller har "skälig anledning misstänka" att överlåtelse av skuldebrevet skett.

Skuldebrevslagens regler om överlåtelse gäller enligt 10 § också i fråga om pantsättning. Huruvida säkerhetsöverlåtelse av fakturafordringar bedöms som köp eller pantsättning saknar således betydelse för såväl frågan om överlåtelserns verkan mot varusäljarens borgenärer som frågan om verkan av betalning till tidigare borgenär (jfr ovan s. 3 f.).

Förevarande motion syftar till att förbättra rättsskyddet för köparna, när varusäljaren tillämpar systemet med factoring. Motionärerna påpekar att en köpare kan förbise uppgiften i fakturan om att betalning skall ske till ett factoringbolag och i stället betalar till säljaren. I en sådan situation utgör bestämmelserna i 29 § skuldebrevslagen inte ett från konsumentpolitisk synpunkt nöjaktigt skydd för köparen, utan denne riskerar att behöva betala fakturabeloppet en gång till, framhåller motionärerna. I motionen hemställs därför att riksdagen anhåller om översyn av gällande lagstiftning, i första hand skuldebrevslagen, med hänsyn till systemet med factoring.

Utskottet vill till en början fästa uppmärksamheten på att enskilda konsumenter endast sällan torde komma i kontakt med belåningsformen factoring. I princip belånar factoringbolagen nämligen enbart fakturafordringar som avser handelsköp samt andra civila köp än konsumentköp. Något konsumentskyddsintresse i egentlig mening föreligger därför knappast i fråga om factoring. Utskottet vill dock understryka att betydelsen härav inte får överdrivas. Ett behov av skydd för köpare i det hänseende motionärerna förordat kan i och för sig också framträda i andra fall än när konsument köper vara för enskilt bruk. Utskottet åsyftar här främst köpmän som driver sin rörelse under enskild firma, yrkesutövare som driver sin verksamhet i icke affärsmässiga former – t. ex. lantbrukare, fiskare, hantverkare, läkare och tandläkare – samt över huvud taget enskilda näringsidkare och mindre bolag som ej har möjlighet att hålla särskild kontorspersonal. Enligt utskottets uppfattning synes man dock normalt kunna räkna med att även dessa kategorier av köpare granskar inkommande fakturor med större noggrannhet och sakkunskap än vad som genomsnittligt torde gälla inom konsumentkollektivet.

Vad som vid remissbehandlingen framkommit rörande det tekniska förfarandet vid factoring tyder enligt utskottets mening vidare på att risken för dubbelbetalning i här avsedda fall visserligen inte kan helt uteslutas, men att det i praktiken måste vara ett relativt sällsynt undantagsfall att en köpare tvingas infria sin fakturaskuld två gånger. Om en överlåten faktura felaktigt inbetalas till säljaren, föranleder detta i normalfallet endast att säljaren underrättar factoringbolaget om betalningen. Den betalda fakturan faller då bort som säkerhet och fakturastockens belåningsvärde minskas med den andel som belöper på den felbetalda fakturan. Factoringbolaget avpassar normalt sin kreditgivning så, att det alltid hos bolaget skall finnas ett belopp inestående, som tillsammans med det nominella beloppet av utestående varufordringar ger bolaget en viss säkerhetsmarginal. En köpare som av misstag betalar fakturabeloppet till säljaren riskerar därför i allmänhet inte att få några nya krav angående denna faktura.

Endast om säljaren försätts i konkurs kan felbetalning av en överlåten faktura medföra viss risk för att köparen skall bli tvungen att betala sin fakturaskuld en gång till. Enligt vad flera remissinstanser framhållit, är emellertid denna risk i praktiken försvinnande liten. För att undvika att felaktig

betalning sker, fastställer regelmässigt factoringbolaget i samarbetsavtalet hur meddelandet om överlåtelsen samt själva betalningsangivelsen skall vara utformade på de utsända kundfakturorna. Betalningsangivelsen skall alltid innehålla uppgift om factoringbolagets post- och bankgironummer. Vidare är som regel säljarens betalningsadress makulerad eller utelämnad på fakturan. Överlåtelse-texten och factoringbolagets betalningsadress ingår normalt i fakturans tryckta text, och endast undantagsvis förekommer det att dessa textelement i stället stämplas på fakturan.

Vid remissbehandlingen har vidare upplysts att de bankägda eller eljest bankanknutna factoringbolagen – vilkas marknadsandel utgör cirka 98 procent av den totala marknaden – tillämpar en liberal praxis i fråga om felbetalda fakturor. Om sålunda säljarens betalningsadress inte är utelämnad eller makulerad på fakturan, så avskriver factoringbolagen sin fordran. I de undantagsfall den felbetalda fakturan avser en privatperson tillämpar bolagen en särskilt välvillig bedömning i fråga om godtrosrekvisiten. I avslutning till vad sålunda anförts i vissa av remissyttrandena vill utskottet också erinra om att bevisbördan för att köparen vid betalningens erläggande var i ond tro åvilar factoringbolaget.

Vid en samlad bedömning av behovet av ökat skydd för köparna, när systemet med factoring tillämpas, finner utskottet att risken för dubbelbetalning i dessa fall inte kan anses vara så uttalad, att man enbart av denna anledning bör företa den av motionärerna förordade lagöversynen. Mot motionsförslaget kan också anföras vissa invändningar av formell natur. Eftersom fakturafordringar faller utanför skuldebrevsområdet är det inte lagtekniskt möjligt att – om behov därav skulle anses föreligga – i skuldebrevslagen införa kompletterande bestämmelser avseende köparnas godtrosskydd vid factoring. Att generellt företa ändringar i 29 § skuldebrevslagen enbart med tanke på lagrummets analoga tillämplighet på fakturafordringar synes inte heller böra komma i fråga. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att skuldebrevslagen, som kommit till stånd i nordiskt lagstiftnings-samarbete, motsvaras av nästan likalydande lagar i Danmark, Finland och Norge.

Även om utskottet således inte kan tillstyrka att man på de i motionen anförda skälen bör göra en översyn av i första hand skuldebrevslagen kan emellertid utskottet ansluta sig till vad några av remissinstanserna anför om att det från mera allmänna utgångspunkter kan vara motiverat att närmare överväga i vad mån tillkomsten av den moderna factoringtekniken gett upphov till problem som påkallar någon form av rättslig reglering. Pant-rätt i varufordringar som säkerställts genom denuntiation torde vara att hänföra till eller likställa med handpanträtt oavsett om panthavaren har besittning till fordringshandlingen eller ej. De civilrättsliga frågor som aktualiseras av belåningsformen factoring, däribland de spörsmål som rör tre-partsrelationen köpare-säljare-factoringbolag, torde därför enligt utskottets mening generellt sett ligga inom det panträttsliga området.

Det svenska panträttsinstitutet bygger alltjämt i stor utsträckning på 1734 års lags bestämmelser i ämnet, vilka återfinns i 10 kap. 1-7 §§ handelsbalken. Såsom framgår av Sparbanksföreningens remissyttrande har vissa branschföreningar inom kreditväsendet nyligen gjort en framställning till Kungl. Maj:t om att pant och borgen görs till föremål för tidsenlig reglering. Framställningen syftar till en brett upplagd utredning om hela regelsystemet för pant och borgen, i den mån inte moderna bestämmelser redan föreligger eller förbereds i annat sammanhang. Enligt vad utskottet inhämtat, åberopas bland skälen för denna begäran även vissa problem som har samband med factoringsystemet. Vidare har lagberedningen i sitt nyligen avgivna betänkande Utsökningsrätt XIII (SOU 1974:55) bl. a. föreslagit att den ålderdomliga lösöreköpsförordningen (1845:50 s. 1) upphävs och att i anslutning därtill antas en ny lag med vissa bestämmelser om överlåtelse och pantsättning av lösöre. Beredningen har i detta sammanhang hänvisat till att frågan om ny lagstiftning rörande pant och borgen nyligen aktualiserats samt uttalat att ett genomförande av beredningens förslag inte behöver försvåra eller bli prejudicerande för en brett upplagd utredning om pant och borgen. Beredningens betänkande är för närvarande föremål för remissbehandling. Enligt vad utskottet inhämtat avser Kungl. Maj:t att först avvakta remissinstansernas inställning till den del av förslaget, som avser upphävande av lösöreköpsförordningen samt därmed sammanhängande förslag till ny reglering av förutsättningarna för en köpares skydd mot säljarens borgenärer m. m., innan man tar definitiv ställning till den ovannämnda framställningen om en bredare upplagd utredning om pant och borgen i allmänhet. Om en sådan utredning senare skulle komma till stånd förutsätter utskottet att man också tar upp till närmare övervägande de civilrättsliga frågor som aktualiseras av factoringsystemet.

I detta sammanhang vill utskottet också erinra om det arbete som för närvarande pågår inom kreditköpkommittén angående den rättsliga regleringen av avbetalningsköp och andra former av konsumtionskredit (direktiv, se 1972 års riksdagsberättelse Ju 53). Det är enligt vad utskottet erfarit sannolikt att vissa aspekter på factoring – bl. a. kostnadsaspekten – kommer att tas upp inom ramen för detta utredningsarbete.

Sammanfattningsvis anser således utskottet att den i motionen väckta frågan om en mera konsumentvänlig reglering av köparnas ställning vid factoring tills vidare utan olägenhet kan anstå. I och för sig gör dock factoringsystemets snabba utbredning det motiverat att de med denna belåningsform sammanhängande civilrättsliga frågorna vid lägligt tillfälle blir föremål för närmare övervägande. Hithörande frågor lämpar sig dock inte för att tas upp till separat behandling utan bör i stället prövas i samband med en allmän översyn av lagstiftningen om pant och borgen eller i annat lämpligt sammanhang. Med hänsyn till det inom kreditköpkommittén pågående arbetet och till att frågan om en ny lagstiftning rörande pant och borgen nyligen aktualiserats hos Kungl. Maj:t synes något initiativ från

riksdagens sida med anledning av motionen inte vara erforderligt.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionen 1974:653.

Stockholm den 17 oktober 1974

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Hammarberg (s), Lidgard (m), Andersson i Södertälje (s), Torwald (c), Olsson i Timrå (s), fru Nilsson i Sunne (s), herrar Olsson i Sundsvall (c), Israelsson (vpk), fru Tillander (c), fru Hjalmarsson (s), fru Johansson i Hovmantorp (s), herr Henmark (fp), fru Jacobsson (m) och fru Karlsson (c).